

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

หัตถกรรมจักสานด้วยตอกไม้ไผ่ เป็นภูมิปัญญาที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน แม้กระทั่งในปัจจุบันยังสามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น พัด, หมวก, ตะกร้า, เครื่องใช้สำหรับตกแต่งและของประดับต่างๆ แข่งใส่ผัก และแข่งปลาทุ ซึ่งไม้ไผ่เป็นพืชที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยมาช้านาน ทุกส่วนของลำจนถึงรากสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งในด้านอุปโภคและบริโภค จัดได้ว่าเป็นไม้เอนกประสงค์และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพืชที่ตัดแล้วไม่มีการล้มตายจากไปเหมือนต้นไม้ชนิดอื่นๆ เมื่อหนึ่งต้นถูกตัดออกไปจากกอไผ่ ก็จะมีอีกหลายหน่องอกขึ้นมาพร้อมจะโตเป็นลำต้นที่แข็งแรง สร้างความชุ่มชื้นให้กับสภาวะแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีการส่งเสริมการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน โดยเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรอย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการการตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง

แข่งปลาทุ เป็น เครื่องใช้อุปโภคบริโภคที่มีการใช้งานมากชนิดหนึ่งที่ผลิตด้วยการจักสานจากตอกไม้ไผ่ดังแสดงในรูปที่ 1 ประเทศไทยส่งออกปลาทุหนึ่งไปยังประเทศลาวซึ่งที่ไม่มีพื้นที่ชายแดนติดทะเล เป็นจำนวนมากในแต่ละปี รวมถึงการใช้งานแข่งปลาทุสำหรับการบริโภคภายในประเทศก็เป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยทั่วแล้วแข่งปลาทุจะใช้วิธีการจักสานด้วยมือ รูปที่ 2 แสดงส่วนประกอบของแข่งปลาทุที่จักสานด้วยมือ ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน, กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ กลุ่มสตรีแม่บ้านเกษตรกร หลายกลุ่มเพื่อทำการผลิตแข่งปลาทุส่งโรงต้มปลาทุเพื่อการจำหน่ายภายในประเทศและส่งออก เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มนอกเหนือจากการเพาะปลูกพืชเกษตรกรรมตามฤดูกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคเหนือและภาคอีสานเป็นแหล่งปลูกไม้ไผ่ของประเทศ ในการจักสานแข่งปลาทุด้วยมือจะประสบปัญหาความล่าช้าในขั้นตอนของการสานและกดอัดขึ้นรูปให้รูปทรงแข่ง ทำให้ประสบปัญหาเรื่องการผลิตแข่งปลาทุไม่ทันตามความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับนักวิจัยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปี 2553 ในโครงการเครื่องจักตอกเศษไม้ไผ่เหลือใช้จากการผลิตข้าวหลามที่ได้รวมตัวผลิตข้าวหลาม สามารถจักตอกไม้ไผ่ให้มี

ความหนาได้หลากหลายโดยปรับตั้งที่เครื่อง จึงได้มีแนวคิดออกแบบและสร้างเครื่องต้นแบบสำหรับ
 จักสานแข่งปลาทุในรูปแบบกึ่งอัตโนมัติ ซึ่งจะสามารถอำนวยความสะดวกในด้านการสานและกดอัด
 แข่งได้เร็วขึ้น เพื่อให้สามารถผลิตแข่งปลาทุได้ทันกับความต้องการใช้งาน แต่ยังคงไว้ซึ่งกิจกรรมที่ทำ
 ร่วมกันของชุมชนคือการมัดแข่งปลาทุ ทำให้เกิดการสื่อสาร พุดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ยัง
 คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมแต่ประสิทธิภาพการผลิตทำได้สูงขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้นสอดคล้องกับ
 นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลที่จะจัดทำในปีแรก ด้านการรักษาและเพิ่มรายได้ของประชาชน และ
 สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

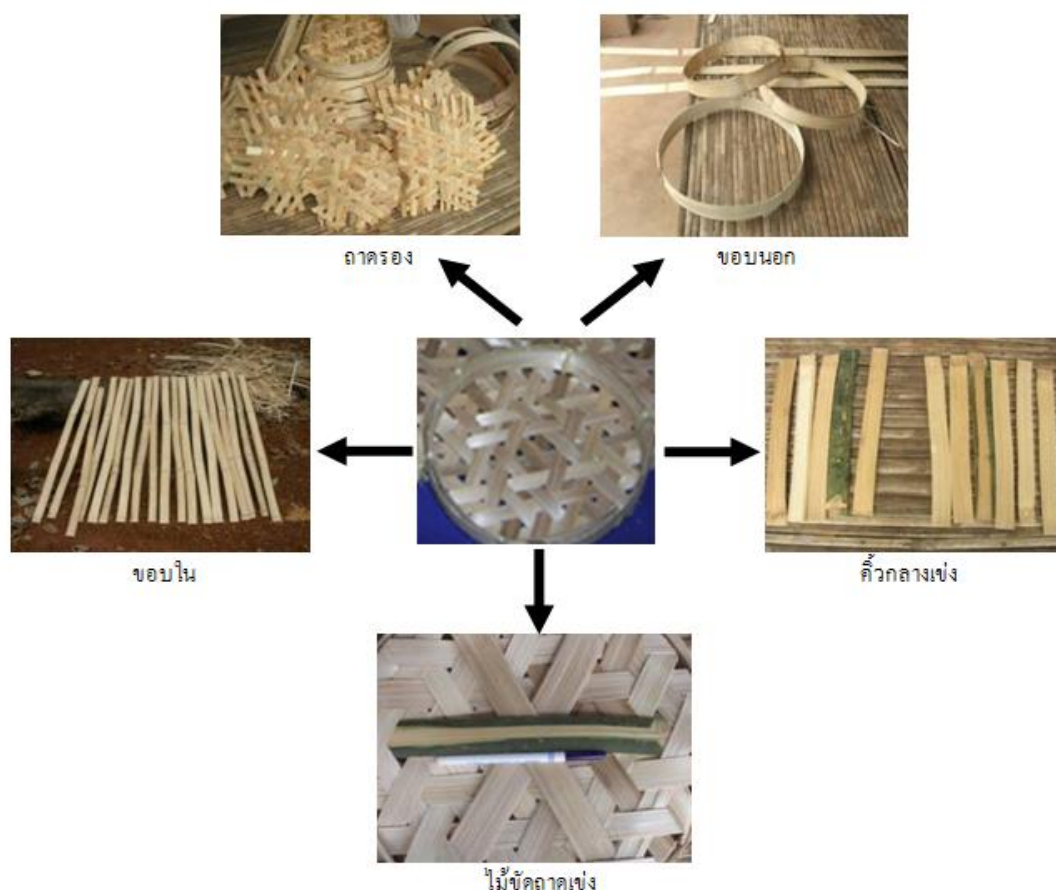

a) แข่งปลาทุจากไม้ไผ่

b) ปลาทุที่ผ่านการต้มและนึ่งแล้วถูกวางในแข่ง

รูปที่ 1.1 แข่งปลาทุ

รูปที่ 2 ส่วนประกอบของแข่งปลาทุ

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อออกแบบและสร้างเครื่องต้นแบบจักสานแข่งปลาทุแบบกึ่งอัตโนมัติ
- 2) เพื่อพัฒนาการจักสานแข่งปลาทุให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น มีมาตรฐานที่เป็นแบบเดียวกัน
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือในหมู่บ้าน มีรายได้เสริมจากงานจักสานแข่งปลาทุที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของไทย ในเรื่องของการจักสานให้อยู่คู่กับสังคมไทยสืบไป
- 4) เพื่อสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีกระบวนการ พัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ออกแบบและสร้างเครื่องต้นแบบจักสานแข่งปลาทุ โดยใช้ระบบนิวแมติกในการจักสานและกดอัดขึ้นรูปถาดใส่ปลาทุ โดยใช้ตอกไม้ไผ่จากโครงการเครื่องจักตอกเศษไม้ไผ่เหลือใช้จากการผลิตข้าวหลามที่ได้รวมตัวผลิตข้าวหลามซึ่งได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปี

2553 โดยผลิตแข่งปลาทุขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 นิ้ว ซึ่งเป็นชนิดของแข่งปลาทุที่นิยมใช้สำหรับใส่ปลาทุนี้ขายตามท้องตลาดทั่วไป

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของโครงการวิจัย

- 1) ได้เครื่องต้นแบบจักสานแข่งปลาทุแบบกึ่งอัตโนมัติ ปฏิบัติงานด้วยระบบนิวแมติก
- 2) พัฒนาระบบการผลิตแข่งปลาทุให้ได้มาตรฐาน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสินค้าสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล
- 3) ส่งเสริมให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือในหมู่บ้าน มีรายได้เสริมจากงานจักสานแข่งปลาทุที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของไทย ในเรื่องของการจักสานให้อยู่คู่กับสังคมไทยสืบไป อีกทั้งเป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชน สามารถผลิตสินค้าออกแข่งขันในตลาด